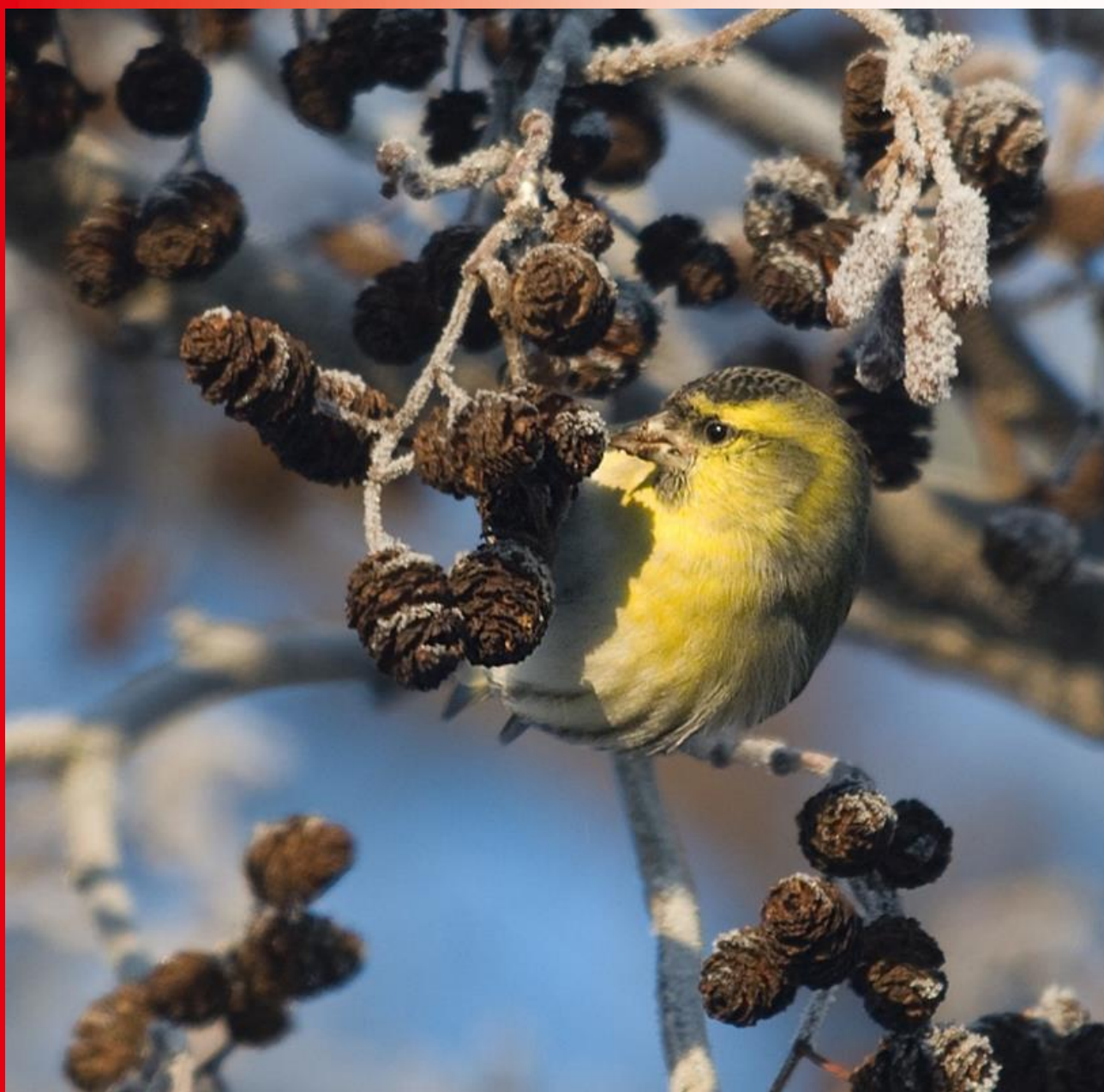

't hupke

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep

Nr 182 Herfst 2020

Inhoud Vogeltuintips 3 Uit het archief; de Kempphaan 4 Windmolens in Etten-Leur 5 Renovatie huurwoningen 6 ErvenPlus 8 Nestkasten de Rith 9 Knobbelzwanen met halsband 10 De Sijs 11 Fenologie 2020 13 Ooievaar-slachtoffer 16 Natuurproject Weimeren 17 Huiszwaluw 2020 15 Dagje vogelen met Laurie Rijsdijk 19 Natuurgebied in de regio; de Reten 20 Bijzondere waarneming; weidevogels 21	't Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Het lidmaatschap loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar. Bank 76 INGB 0001 0637 12 Bestuur Bert van de Haar (voorzitter) Piet van Iersel (secretaris) Ineke Buijnsters (PR&communicatie.) Kees Wijnen (Penningmeester) Reinier van Loo (bio-secretaris) Merel Roks (coördinator werkgroepen) Vormgeving en opmaak Martin van Leest Redactie 't Hupke Martin van Leest Jan Benoist redactie@westbrabantsevwg.nl Vaste medewerkers Raymond van Breemen Piet van Iersel Hans van der Sanden Willem Veenhuizen Harry van Vugt Ria Lambregts (Foto's) Ineke Buijnsters Wilma Rasink Tekstcorrectie Henriëtte Huijgens Ad Rijnen Albert de Hoon Wijze van aanleveren Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak. Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email Website www.westbrabantsevwg.nl Wenst u 't Hupke digitaal te ontvangen stuur dan een email naar secretaris@westbrabantsevwg.nl Webredactie Ger Duijf (g.duijf@casema.nl) Volgend Hupke Verzenddatum 1 december Aanleveren kopij 1 november Foto omslag: Ed van Zoonen 't Hupke wordt gedrukt door; Printwall Breda	Nog steeds ondervinden we als vereniging de nadelen van het Covid-19-virus, maar langzaam proberen we ook weer zaken te starten. Zo zijn inmiddels de planning van en voorbereiding op de ledenvergadering volop bezig. Deze moet op tijd worden gehouden om te kunnen voldoen aan de wettelijke verplichtingen die de ANBI status met zich meebrengt. Een mogelijk positief aspect van het virus zou nu wel kunnen zijn dat mensen die nu in Nederland hun vakantie doorbrengen, gaan beseffen dat we zuinig moeten zijn op onze natuur. Er is inmiddels een zogenaamd 'tussenvonniss' gevelde door de Raad van State aangaande het beroep dat Natuurplein, op aandringen van de Vogelwerkgroep, heeft ingediend tegen een windmolen vlak tegen het weidevogelgebied Rooskensdonk aan. Helaas wordt er in het tussenvonniss met geen woord gerept over de ingebrachte beroepsgrond dat een dergelijke grote windmolen ernstige aantasting van de toch al kleine weidevogelpopulatie met zich meebrengt. Evenmin bevat het tussenvonniss een uitspraak over de eis voor een radar op de windmolens omgeving Moerdijk om de Zee- en Visarend te beschermen. Er wordt nu nog onderzocht of we alsnog voor elkaar kunnen krijgen dat daarover uitspraak gedaan zal worden, zodat er jurisprudentie ontstaat. Nu blijft alles weer in de welles-nietes fase tussen natuurverenigingen en ecologische bureaus die rapporten opstellen om dergelijke projecten mogelijk te maken. De definitieve uitspraak staat gepland over ongeveer zes maanden. Inmiddels hebben we ook een constructief overleg gehad over de ecologische verbindingzone langs de spoorlijn vanaf Lage Zwaluwe naar industriegebied Oosterhout, waar ProRail had gemeend alles over een breedte van vijftien meter gewoon plat te moeten maaien. Er zal in overleg met natuurverenigingen opnieuw een natuurbeheerplan, gemaakt worden, dat wordt besproken met ProRail. En daarom heeft ProRail het onderhoud uitgesteld tot begin volgend jaar, om ons zo meer tijd te geven voor een nieuw beheerplan. De eikenprocessierups-aanpak in de gemeente Breda zal in oktober geëvalueerd worden: dan zal mogelijk meer bekend zijn over de mogelijke effecten van de extra opgehangen nestkastjes en de andere genomen maatregelen. Uw voorzitter Bert van de Haar
Van de redactie In dit herfstnummer staat het jaarlijks terugkerend artikel van Hans van der Sanden over fonologie met speciale aandacht voor de Boerenzwaluw. Een interessant verhaal waar veel leden hun bijdrage voor hebben geleverd. Verder een aantal bijdragen die te maken hebben met natuur en beleidsplannen in onze omgeving. Geniet ervan. Jan en Martin		

Dit is een bijzondere tijd voor u en voor mij: zo blijf ik nog een tijdje de secretaris van onze vereniging. Om mijn opvolger aan te stellen moet een algemene ledenvergadering plaatsvinden en dat kan wellicht pas in september van dit jaar. Ik hoop dat jullie en jullie familie en kennissen de tijd gezond doorkomen. Dat probeer ik ook. Verder ga ik maar door met mails lezen en beantwoorden. We hebben al een bestuursvergadering gehad in de Wegwijzer en wel op 1,5 meter afstand. Maar het was wel leuk om elkaar weer eens in levende lijve te zien.

Zelf vul ik mijn tijd nog steeds door bij te dragen aan het nieuwe SovonAtlasproject (<https://www.sovon.nl/nl/liveatlas>). Ik heb al 62 rondes kunnen doen en daarbij meer dan 115 soorten vogels gezien. Er staat ook een leuk artikel daarover in het Sovonnieuws (jrg 33, juni 2020): een interview met Leo Ballering over hoe het hem vergaat. Hij is een van de topscorers. Inmiddels heb ik sinds maart zo'n duizend mails behandeld, zowel in- als uitgaand. Het grootste deel daarvan is afkomstig van Natuurplein de Baronie en een ander deel gaat over wat ik maar "bescherming van vogels" ben gaan noemen. Ik heb daarvoor extra mapjes gemaakt zodat ik nog wat terug kan vinden. Diverse onderwerpen komen dan langs: de Emerput, Structuurvisie gemeente Drimmelen, Klokkenberg en Markdal, wespendifnest in het Liesbos, paardenstal in de Overasseltstraat, drie nieuwe windmolens in Etten Leur (zie elders in dit blad), renovatie bij de Wolvenring (zie elders in dit blad), in Zonzeel kappen door Prorail in de ecologische verbindingzone, en Knobbelzwanen verjagen in Zonzeelse polder. Voor de vakantie voorbij is zal daar nog wel wat bijkomen. Overigens krijg ik ook mails binnen via Vogelbescherming Nederland van mensen die bij ons in de buurt wonen. Waar mogelijk help ik die dan of verwijs ze door naar een adres waar ze hun verhaal kwijt kunnen. Meestal zijn ze geen lid van de vereniging dus probeer ik er niet veel tijd aan te besteden.

Toch nog even kort over de renovatie van woningen aan de Wolvenring. In december 2019 hebben we bezwaar gemaakt bij het bevoegd gezag en onlangs kreeg ik de uitspraak: beide punten worden ongegrond verklaard (kan uitvoering in de broedtijd zomaar? En, het tweede, er komen jaarrond beschermde soorten voor als de Huismus. De ongegrond verklaring berust op het feit dat schade wordt voorkomen omdat er mitigerende maatregelen worden getroffen. Of die werken is echter onduidelijk: we weten niets over het gebruik van het speciale type Monierdakpannen dat men wil gebruiken, zie elders in dit blad.

Zoals eerder gezegd: ik blijf secretaris tot Ger Duijf het kan overnemen via een algemene ledenvergadering maar wanneer dat zal zijn staat in de sterren.

Piet van Iersel

Druktemeter

Wij wonen met veel mensen in een klein land. Nu door het coronavirus festiviteiten en sportwedstrijden stilgelegd zijn zoekt men vertier in de natuur. Bij ons in Breda werd het te vol op de Asterdplas en de Galderse meren, de toegangswegen werden afgesloten, vol is vol. Mensen die de stad zelden verlaten gaan nu de natuur in. Het Markdal bij het Ginneken is een natuurgebied maar werd nu op een mooie Pinksterdag, en toen niet alleen, in gebruik genomen als recreatieterrein met picknicken, barbecueën, hengelen, zwemmen en varen. Parasols en tenten werden opgezet. De coronacrisis heeft in de laatste maanden nog maar eens aangetoond hoe belangrijk natuur is voor onze gezondheid en ons welbevinden. Bij mooi weer willen velen van de buitenlucht genieten.

Het is nu zover dat er druktemeters komen in de Brabantse natuurgebieden. Merk je dat het te druk is in een natuurgebied in Brabant? Meld het via het druktemeldpunt. Samen zorgen we dat we veilig kunnen recreëren in Brabant. Echt waar, dit bestaat. Het is een initiatief van Visit Brabant. Nog even en er staan camera's met gezichtsherkenning bij de ingangen van het bos. Komt u meermaals dan krijgt u het dringende verzoek voorlopig weg te blijven om plaats te maken voor anderen; zo niet dan volgt er een gebiedsverbod. Maar hoe stel je vast of het te druk is? Als de parkeerplaats vol staat? Hoeveel mensen er dan in een bos wandelen kun je moeilijk vaststellen.

Met mooi weer willen veel mensen van de buitenlucht genieten, dat is in ons land gelukkig een verworven recht voor iedereen ongeacht de bedoeling. Wij vogelaars willen in alle rust genieten maar niemand kan het recht ontzegd worden om ook de natuur te bezoeken. Diegene van ons die moeite heeft met drukte moet niet bij mooi weer in het weekend naar het bos gaan óf vroeg en voor tien uur weer weg zijn. Maar wij weten altijd gebieden te vinden die weinig bezocht worden door recreanten. Heel veel mensen beseffen of weten niet dat in de broedtijd overal vogels kunnen broeden: op de grond, in de struiken, in de bomen, aan de waterkant. Op de paden blijven is het devies. Druk wordt het ook als er een zeldzame vogel wordt waargenomen. Tientallen vogelaars reizen dan af naar de plaats waar de vogel is waargenomen.

Routeplanners wijzen de weg. Aangekomen ziet men eerst de vele vogelaars en als er nog ruimte is kan men de zeldzame vogel mogelijk ook te zien krijgen. Velen hebben een teelens en willen mooie plaatjes schieten, maar enkelen willen dichterbij komen waardoor de vogel vertrekt. Bij een trekvogel is dit niet erg maar bij broedvogels kan het nest verstoord worden. Het probleem is bekend en veel waarnemers vervagen hun waarneming dan ook. Bij ons worden in de broedtijd Visarenden en Zeearenden automatisch vervaagd omdat er helaas mensen, vooral fotografen, te dicht bij de nesten komen. Dit is een vervelend probleem want kun je een zeldzame broedvogel wel voor je zelf houden? Krijg je achteraf niet de vraag van vrienden: waarom mocht ik dat niet weten? Je wilt dat er geen broedvogels verstoord worden maar wordt ongewild opgescheept met een schuldgevoel.

Biemeus

Vogeltuintips

Vorige keer heb ik wat adviezen gegeven over het beheer en onderhoud van de vogelvriendelijke tuin. Ditmaal wat meer over de vogelresultaten van een wat verder ontwikkelde, uitgroeiende tuin.

In een kleine tuin zal meestal geen boomnest aanwezig zijn. In, hoge bomen of in de omgeving kan een nest aanwezig zijn van Houtduif, Ekster of zelfs Zwarte Kraai. In andere grotere tuinen of in de omgeving kunnen Grote Bonte Specht, Boomkruiper, of Turkse Tortel aanwezig zijn. De kleinere bomen, type Sierappel (Malus), hangen nu vol met rijpende kleine appeltjes, die vooral door Merels en Spreeuwen worden gegeten. De Lijsterbes (Sorbus) staat dit jaar overal uitbundig in bes, nu al rijp. Al enkele weken eten verschillende Merels bij ons al van de bessen, een vrouwtje slokte zelfs vijf bessen naar binnen. Ook de mezen zitten nu op de volle trossen en pikken de luizen of de kleine vliegjes eruit. Zijn er een paar vormbomen, 'bolbomen', in de tuin, bijvoorbeeld van het type bolacacia (Robinia) of boltrompetboom (Catalpa), dan heb je kans op een nestelende Putter, Merel of Zwartkop. Zij houden van een dichte takstructuur. Het fruit dat aan enkele boompjes hangt, niet veel, blijft tot heden nog onbeschadigd hangen! Vorig jaar werden de onrijpe vruchten al snel aangepikt. In de grotere tuinen kunnen in de wat dichtere struiken, heggen en hagen, van Gelderse roos, (Viburnum) Veldesdoorn (A. campestre), Beuk (Fagus) en o.a. Venijnboom (Taxus), Merel, Zwartkop, Heggenmus, en Roodborst, een nest hebben gemaakt. Je ziet dat snel genoeg aan de drukte van voeren en soms hoor je het luid bedelen van de jongen. Er is kans op een plots alarm vanwege een bezoekende Gaai, Kauw of Ekster, of een sluipende kat.

VOGELVRIENDELIJKE TUIN (FOTO MARTIN VAN LEEST)

Misschien heb je in de Klimop (Hedera) of in de Klimhortensia (Hydrangea), tegen de muur groeiend, wel een –zeldzame–Grauwe Vliegenvanger gehad. Trouwens,

dit soort gevelklimmende plant, de, hechters zijn zeer goede broed- en schuilplekken voor allerlei vogelsoorten en insecten. Niet alleen bij eigen 'blinde' muren maar ook goed toepasbaar bij flats en kantoorgebouwen!

Op de bodem hebben we vaak verschillende soorten bodembedekkers om diverse kruiden het uitgroeien te beletten. Meestal niet geschikt voor vogelsoorten om in te nestelen, maar wel voor meer voedselaanbod.

We denken aan Bruidsbloem (Tiarella), Maagdenpalm (Vinca), Smeewortel (Symphytum); zelfs Hondsdraf (Glechoma) is de moeite waard.

De gazons en de ruigere grasdelen zullen ook meer voedsel aanbieden dan nestgelegenheid. Of je moet weer dichtbij het buitengebied wonen waar in ruige slootkanten en taluds wel leuke soorten kunnen worden aangetroffen als Kneu, Graspieper of Roodborsttapuit.

In een kleinere tuin is water belangrijk vooral als drink- en baddermogelijkheid. Begrijpelijk dat er in grotere tuinen meer mogelijkheden zijn voor grotere water- en moeraspartijen. Rietvegetatie aan de oever is mooi voor Kleine Karekieten, eventueel de Rietgors. Zijn de vijvers nog groter dan kunnen Waterhoen en Meerkoet aanwezig zijn. En allerlei soorten komen dan ook voedselzoeken, badderen en misschien wel slapen in de oevervegetaties. We hebben natuurlijk hier en daar, met de invliegopening zo veel mogelijk naar het oosten, een nestkast hangen. Misschien wel een hele rij onder de dakgoot voor de Huismus (koloniebroeder).

Een type koolmeeskast is goed voor Koolmees, Huismus of zelfs Bonte Vliegenvanger. De Pimpelmees broedt liever in een kast met een kleinere invliegopening.

Een halfopen kast trekt Winterkoning, Witte Kwikstaart en Merel aan.

Houten kasten en kasten van houtbeton zijn de duurzaamste. Let wel op dat ze gemakkelijk open gaan om de kast na het nestelen schoon te kunnen maken. Een fraaie nestkast is die waarin aan de zijkant een glazen plaat is gemaakt: je kunt er eenvoudig en zonder te verstoren in kijken en waarnemingen doen.

Hopelijk heb ik wat ideeën, welliswaar in beknopte vorm weergegeven, en ben je al aan de uitvoering ervan begonnen. Nu weer op naar de winterperiode, snoeien en maaien, eventueel herinrichten en planten.

Willem Veenhuizen

Grauwe Vliegenvanger. Foto Ria Lambregts

De Kemphaan

De vorige keer schreef ik over de Krakeend. Dus bedacht ik dat ik dit jaar nog meer eenden (Kuif- en Tafeleend) de revue wilde laten passeren. Maar in 2017 heb ik al over deze beide eenden geschreven, weliswaar in een andere rubriek maar het leek me toch beter het niet weer te doen. Ik ben met de hulp van Hans van der Sanden dus maar weer eens in ons archief gedoken, nu om naar waarnemingen van de Kemphaan te kijken. Die zijn er best veel, hoewel hij in de Atlas van de West Brabantse Broedvogels (2007) als niet meer broedend wordt vermeld. Meer dan 3000 waarnemingen zitten er in ons archief waarin meer dan 565.000 vogels zijn opgenomen. Kortom gegevens genoeg om er iets over te schrijven.

Vroeger broedden de Kemphanen op de Sint Antoniegorzen; dat was dan wel voor de aanleg in de jaren tachtig van de Volkeraksluizen en de snelweg naar Rotterdam de (A29 / A59). Daar komen ook de eerste waarnemingen vandaan die in het archief zijn te vinden. De eerste is 29 april 1967 in de gemeente Steenberg op de Slikken van de Heen. Dat zou nog op een broedgeval kunnen duiden. De tweede oudste waarneming in de broedtijd is op 10 mei 1970 in de gemeente Willemstad op de Sint Anthoniegorzen. Maar daarna is het afgelopen met de Kemphanen daar, geen waarnemingen meer in de broedtijd. Ook nog de moeite waard om te vermelden zijn twee waarnemingen uit de begintijd van ons archief: de hoge aantallen in de Spuikom van Lage Zwaluwe en in de Dintelse Gorzen. De aantallen lopen tot van wel tweehonderd tot driehonderd exemplaren. Dat was in die tijd best bijzonder en dat zou het nu ook zijn.

In de periode tot 2000 wordt de Kemphaan op allerlei plaatsen in West-Brabant in de trektijd gezien. Omdat deze vogel graag natte voeten heeft is hij vooral in de polders langs het Hollands Diep te vinden. Maar in het begin van de jaren tachtig verdween hier de getijdenbeweging door de Deltawerken. Men zou denken dat dit het einde van de Kemphaan betekende. Maar het industrieterrein Moerdijk werd toen aangelegd en dat bleek ook een plek te zijn waar de vogel op de trektijd vaak werd gezien. Dat terrein was toen een open zandvlakte en aantrekkelijk is voor vogels die ruimte om zich heen willen hebben. Ook de Dintelse Gorzen werden veel door de Kemphaan bezocht. Maar ook op de heide en bij vennen werd hij gezien, zoals het Zwart Goor bij Strijbeek en de Bleeke Heide bij Chaam, een tamelijk nieuw gebied dat soms mooi plas-dras staat.

TWEE KEMPHANEN, MANNETJES, FOTO PIET MUNSTERMAN)

Nog een korte tabel om een inzicht in de waarnemingen te krijgen:

Aantal Kemphanen	Aantal waarnemingen	Periode
1363	58	1967-1980
1200	102	1981-1990
2750	102	1991-2000
6074	583	2001-2010
45039	2177	2011-2020

Je ziet dat er steeds meer Kemphanen worden gezien maar dat lijkt maar zo; er zijn veel meer waarnemingen gedaan en er zijn steeds minder Kemphanen in Nederland en op doortrek, althans als je onze collega's van Sovon mag geloven. Misschien wonen we in West-Brabant op een gunstige plek voor de doortrek. Ik denk dat het komt omdat we er een heel goed kemphanengebied bij hebben gekregen: de Biesbosch en dan specifiek de Noordwaard. Gemakkelijk uit Breda te bereiken en soms ook erg nat: plas-dras dus prima voor de Kemphaan.

In de Noordwaard is met name de Muggenwaard een succesnummer. Het is mogelijk om hier wel duizend Kemphanen aan te treffen, zelf zag ik er onlangs nog honderd tot tweehonderd in alle kleuren. De mannetjes net in de rui, maar nog met mooie kleuren op kraag en bovenlijf. Ik was verrukt en met mij Jan Benoist. Maar je moet natuurlijk een beetje geluk hebben, dat wel. Maar dat maakt het voor ons vogelaars juist leuk om naar buiten te gaan.

Piet van Iersel

Drie nieuwe windmolens bij Etten-Leur

*Het begon allemaal met de "Natuurtoets voor Windpark Etten-Leur" geschreven ten behoeve van de toetsing in het kader van de natuurwetgeving en geschreven door R.R. Smits en R. Lensink als conceptrapport d.d. 5 december 2016. (105 pagina's) * 1 Het rapport ondersteunde de verandering die de familie Rommens wilde doorvoeren voor hun oude windmolens; ze wilden ze vervangen door drie nieuwe, hogere turbines. Maar het rapport bevatte onwaarheden omdat de grootte van de wieken toenam, nam ook de oppervlakte waarop vogels geraakt kunnen worden toe van 25.000 naar 34.000 vierkante meter. De berekening van het aantal jaarlijkse slachtoffers deugde daarmee niet, er moest een nieuw rapport worden geschreven. De auteurs stelden dat er mogelijk twintig slachtoffers per jaar zouden kunnen vallen. Wat dus een onderschatting is.*

Rapport Waardenburg

Twee jaar later kwam er een nieuw rapport van Waardenburg (* 2). Voor het windpark wordt opgeteld een aantal van dertig slachtoffers per jaar verwacht. Dit is inclusief seizoenstrekkers en lokaal algemeen voorkomende soorten als de Wilde Eend.

Daarna werd door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant een positieve beschikking (* 3) afgegeven voor de op 16 mei 2019 ontvangen aanvraag ingevolge de Wet natuurbescherming, van Windpark Etten-Leur BV voor het exploiteren van een windpark gelegen aan de Groene Dijk te Etten-Leur. Kortom de windmolens kunnen worden gebouwd en in gebruik genomen. Dat gebeurt in oktober/november 2019. Over de vogels wordt het volgende opgemerkt: voor de gebruiksfase is de voorzienbare sterfte onder de betreffende vogelsoorten afgezet tegen die van de Nederlandse populatie. Voor broedvogels tegen de Nederlandse broedvogelpopulatie en voor niet-broedvogels tegen de desbetreffende Nederlandse populatie.

soort	Populatie type	Populatie-omvang	1% mortaliteits-norm	Orde grootte voorzien aantal slachtoffers
Wilde Eend	Niet broedvogel	700.000	2611	1 á 2%
Kokmeeuw	Niet broedvogel	400.000	400	1 á 2%
Stormmeeuw	Niet broedvogel	390.000	546	1 á 2%
Kievit	broedvogel	270.000	797	1 á 2%
Scholtekster	broedvogel	78.000	94	1 á 2%

Zoals uit de tabel blijkt ligt voor alle betreffende vogelsoorten de geschatte of berekende sterfte in Windpark Groene Dijk onder het 1 procent-mortaliteitscriterium.

Ook cumulatief beschouwd, met andere recent vergunde windparken, is de sterfte zodanig beperkt dat het 1 procent-mortaliteitscriterium niet zal worden overschreden. Of dat zo is gaan we nu uitzoeken.

Intussen zaten zowel IVN Etten-Leur, de Vogelwerkgroep en de exploitant en eigenaar van de windmolens niet stil. Er kwam een samenwerkingsovereenkomst (* 4) waarin de betrokken natuurorganisaties hun medewerking toezegden aan het tellen van de slachtoffers in de komende drie jaar. Die overeenkomst werd gesloten op 5 oktober 2017. De rapportage zal verzorgd worden door Bureau Waardenburg op kosten van het Windpark.

Ook maakte Bureau Waardenburg een onderzoeksvoorstel om de afgegeven vergunning te kunnen toetsen aan de voorwaarden van de Omgevingsdienst Brabant Noord. (* 5.) In dit rapport staan aanwijzingen voor het monitoren en natuurlijk het doel. De monitoring in het kader van de Wnb-ontheffing dient antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoeveel vogels worden er van ieder van de vijf vogelsoorten waarvoor ontheffing is verleend jaarlijks slachtoffer van een aanvaring met de windturbines van Windpark Groene Dijk en hoe verhoudt deze sterfte zich tot de voorziene sterfte op basis waarvan ontheffing is verleend?
2. Hoeveel gewone dwergvleermuizen en ruige dwergvleermuizen worden jaarlijks slachtoffer van een aanvaring met de windturbines van Windpark Groene Dijk en hoe verhoudt deze sterfte zich tot de voorziene sterfte op basis waarvan ontheffing is verleend?
3. Welke overige vogel- en vleermuissoorten worden tijdens de monitoring aangetroffen en betreft dit meer dan incidentele sterfte?

Slachtofferonderzoek

Slachtofferonderzoek wordt uitgevoerd in een cirkel rond de voet van een windturbine, ook wel de zoekcirkel genoemd. Deze cirkel moet zo groot zijn dat de meeste aanvaringslachtoffers binnen deze cirkel terecht komen en daardoor kunnen worden opgemerkt. De hoogte van de mast van de windturbine is bepalend voor de zoekradius. Uit onderzoek is gebleken dat 99 procent van de slachtoffers onder grote vogels binnen een straal van 1,24 maal de ashoogte van een grote windturbine valt. Van kleine vogels valt 99 procent van de slachtoffers binnen een straal van 0,86 maal de ashoogte. Het onderzoeksgebied dient per windturbine minimaal één hectare goed doorzoekbaar gebied te beslaan. Bij voorkeur wordt onderzoek uitgevoerd binnen een cirkel met een straal van 1,24 maal de ashoogte van de windturbines. Als dit niet mogelijk is dient een gulden middenweg gevonden te worden waarbij de gebieden die onderzocht worden in ieder geval intensief worden doorzocht. Het compromis zit hem dus in de omvang van het doorzochte oppervlak en niet in de frequentie en intensiteit waarmee het gebied doorzocht wordt.

Periode

Voor de lokale soorten Wilde Eend, Kokmeeuw en Stormmeeuw worden de meeste aanvaringslachtoffers onder lokale vogels buiten het broedseizoen voorzien. Voor deze soorten zal daarom in de periode tussen 1 november en 28 februari onderzoek verricht worden. Monitoring (wekelijks) in een periode van tien weken (begin december tot half februari) is voldoende om een betrouwbare extrapolatie van het gevonden aantal aanvaringslachtoffers naar het jaarlijkse werkelijke aantal aanvaringslachtoffers te kunnen maken. Van de lokale broedvogels Scholekster en Kievit worden de meeste aanvaringslachtoffers in het broedseizoen voorzien, hoofdzakelijk in de eerste maanden van het broedseizoen (maart-april). Monitoring (tweemaal per week) in een periode van tien weken (begin maart tot half mei) is ook hier voldoende om een betrouwbare extrapolatie van het gevonden aantal aanvaringslachtoffers naar het jaarlijkse werkelijke aantal aanvaringslachtoffers te kunnen maken.

Zover zijn we nu bijna. Met IVN Etten-Leur hebben we afgesproken dat zij de vleermuizenperiode zouden doen; Dat is de periode dat deze dieren vliegen, van half juli tot eind september. Ze zijn al begonnen. De tellers uit de Vogelwerkgroep komen deze maand bij elkaar om hun tellingen te organiseren.

Literatuur:

- * 1: Smits, R.R. & R. Lensink, 2016. Natuurtoets voor Windpark Etten-Leur. Toetsing in het kader van de natuurwetgeving. Rapport 16-241, Bureau Waardenburg, Culemborg
- * 2: Jonkvorst, R.J. & C. Heunks, 2019. Natuurtoets voor Windpark Etten-Leur. Toetsing in het kader van de Natuurwetgeving. Rapport 19-073 Bureau Waardenburg, Culemborg
- * 3.: Beschikking van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant op de op 16 mei 2019 door ons ontvangen aanvraag voor een ontheffing ingevolge artikel 3.3, eerste lid, en artikel 3.8, eerste lid, van de Wet natuurbescherming, van Windpark Etten-Leur BV voor het exploiteren van een windpark, bestaande uit drie windturbines, gelegen aan de Groene Dijk, 4871 NM te Etten-Leur, in de gemeente Etten-Leur
- * 4: Samenwerkingsovereenkomst Windpark Etten Leur m.b.t. natuurwaarden
- * 5: Heunks, C. 2020. Monitoringsplan Windpark Groene Dijk, Gemeente Etten-Leur; Monitoring in het kader van de Wet natuurbescherming (soortenbescherming). Bureau Waardenburg Rapportnr. 20-109. Bureau Waardenburg, Culemborg

Piet van Iersel

Renovatie van huurwoningen

Eind vorig jaar schreef ik een brief aan het college van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, en wel naar het secretariaat van de Hoor- en adviescommissie, betreffende een ontheffing ingevolge artikel 3.3, eerste lid, en artikel 3.8, eerste lid, van de Wet natuurbescherming. Die ontheffing werd verleend aan Stichting Wonen Breburg, inzake het groot onderhoud aan 128 huurwoningen, voor de locaties Hooghout, Kangoeroestraat, Karbouwstraat, Lage Kant, Martering, Nieuwe Inslag, Ottering en Wolvenring, gelegen in postcodegebied 4817 te Breda.

Namens de West Brabantse Vogelwerkgroep maakte ik bezwaar tegen deze voorgenomen ontheffing krachtens de Wet natuurbescherming omdat uit de stukken die we toen kenden bleek dat het project uitgevoerd zou kunnen worden in de broedtijd. Dat leek ons strijdig met de Wet natuurbescherming.

Planning van renovatie

Gelukkig kreeg ik dankzij ons bezwaarschrift al snel meerdere stukken in mijn mailbox die interessante voorschriften en uitwerkingen ten behoeve van de gebruiker van de vergunning bevatten. Zo kreeg ik het Activiteitenplan en een aanvulling daarop onder ogen, in totaal 25 en 18 pagina's tekst met veel toelichting. Al snel werd duidelijk dat er grondig was nagedacht over hoe om te gaan met de broedende Huismussen en vleermuizen. Ik kreeg te zien hoe de planning van de renovatie zou verlopen, waardoor er in ieder geval in de broedtijd niet op de daken van de huizen waar Huismussen zitten en zaten zou worden gewerkt. Adviesbureau Mertens had het onderzoek naar de aanwezige Huismussen en vleermuizen uitgevoerd in 2019 en dat leek aardig te kloppen met mijn eigen waarnemingen en die van de stadvogelinventarisatie die Willem nog bleek te hebben. Kortom, de Huismussen wonen er al langer dan vijftien jaar. En mijn hoop is dat dat zo zal blijven. Maar of het waar is, dat moet nog blijken. Het advies rapport aan de ODBN gaat ervan uit dat er tachtig Huismussen nestelen in de genoemde straten, waarvan tien in particuliere woningen die niet gerenoveerd gaan worden. In totaal worden in het projectgebied 240 meter vogelvides en 240 huismusdakpannen aangebracht. Daarnaast komen er aan de blinde muren nog nestkasten voor vleermuizen en Gierzwaluwen. Dus je denkt: dat zit wel goed. Maar onbekend is of de gebruikte dakpannen, een speciale Monierdakpan met als voornaamste kenmerk een gat aan de bovenkant, wel gebruikt zullen worden door de Huismussen. Willem vertelde me dat door Sovon recentelijk onderzoek is gedaan naar het gebruik van de vogelvides door Huismussen en dat juist is gebleken dat ze maar sporadisch door hen worden gebruikt. (zie Alefs en Schoppers; Effectiviteit van de vogelvide voor huismussen Sovon rapport 2019/79). Kortom, hoe gaan we om met de voorgenomen maatregelen van Breburg en de vergunning van de toezichthouder?

Huismussenvestiging

Er volgde een digitale vergadering met de betrokkenen, Inclusief het adviesbureau, onder begeleiding van de provincie Noord-Brabant die de Hoor- en Adviescommissie verving. Beter praten dan elkaar zien bij de rechter, dacht ik. Uit het overleg volgde dat de ecooloog en de toezichthouder met voorbeelden zouden komen waar de mitigerende maatregelen waren genomen. Toen bleek dat de Monierdakpannen niet in het Brabantse zijn gebruikt. In Oisterwijk zou echter een voorbeeld van vervangende huismussenvestiging te zien zijn. Meteen ging ik erheen: het project van De Leystromen bleek geheel anders te zijn uitgevoerd, maar er zaten wel Huismussen en Gierzwaluwen in de gerenoveerde woningen. In de Haanmakerstraat was anders gewerkt: aan de zijgevel van de huizen waren brede uitbouwsels gemaakt met daarachter nestgelegenheid voor beide vogelsoorten. Later kreeg ik nog bericht van de toezichthouder waarin een project in Tilburg werd genoemd. Ik ging met Willem in Tilburg kijken en dat bleek een project van de KNNV van enkele jaren geleden te zijn met gebruik van kruispannen (dus nog steeds geen Monierdakpannen). Geen van de pannen werd bewoond door een Huismus. Ze zaten wel in de buurt en Gierzwaluwen vlogen er volop in de buurt rond. Ondertussen informeerde ik via de Stichting Vogels in Brabant bij andere vogelwerkgroepen in Brabant naar ervaring met renovaties en mitigerende maatregelen. Van Midden Brabant kwam een lijst met straatnamen in Oisterwijk waar in een project veel ingemetselde stenen onderkomens voor Huismussen en Gierzwaluwen zijn gebruikt. Helaas leverde ook deze locatie niets op; geen Huismus heeft er zijn nestje gemaakt. Al met al kwamen we geen steek vooruit. Contact met Vogelbescherming Nederland leverde evenmin bruikbare gegevens op over mitigerende maatregelen.

Bescherming

Hoe wordt de Huismus op papier beschermd? Door de dienst regelingen van het Ministerie voor Economische Zaken Landbouw en Innovatie is een Soortenstandaard Huismus (*Passer domesticus*) ontwikkeld en in 2011 uitgegeven. *Soortenstandaarden bevatten een aantal kenmerkende ecologische aspecten van de betrokken soort, evenals een set basis- of standaardmaatregelen, die een initiatiefnemer die een ruimtelijke ingreep overweegt waarbij een beschermde soort is betrokken, kan of moet nemen. Ecologisch onderzoek moet de onderbouwing leveren dat de te nemen maatregelen ervoor zorgen dat de gunstige staat van instandhouding behouden blijft. In principe moeten weer evenveel exemplaren gebruik kunnen maken van het nieuwe object en habitat als het aantal exemplaren dat moet wijken vanwege de werkzaamheden* Maar er is nog meer, want daarna verscheen Kennisdocument Huismus (*Passer domesticus*) Versie 1.0, in juli 2017, voor de uitvoerders gemaakt door een samenwerkingsverband van de verschillende provincies en gepubliceerd bij BIJ12. *Hoofdstuk 3 geeft voorbeelden van maatregelen ten gunste van de Huismus die u bij uw activiteiten kunt nemen.*

Valt aan een negatief effect niet te ontkomen, dan kan men in aanmerking komen voor een ontheffing.

De provincie beoordeelt of de voorgenomen maatregelen afdoende zijn. Daarbij kan een huismusdeskundige de uitvoerder van advies dienen. In ons geval beoordeelt de ODBN de aanvragen.

Meerdere mogelijkheden

Op papier lijkt het wel snor te zitten met de bescherming van de Huismus. Maar het blijkt ook dat we als Vogelwerkgroep een gevoelige snaar hebben geraakt: Onduidelijk is of de Monierdakpan gebruikt zal gaan worden door de Huismussen. Wordt het daaronder niet te warm? Door de nieuwe isolatie van de daken bestaat de kans dat er nu geen koeling meer is onder het nest. Kunnen de vogels de nieuw aangeboden huisvesting wel vinden? Die bevindt zich op een andere plaats dan hun oorspronkelijke nest, dat meteen bij de dakgoot lag. Daarom heb ik het voorstel gedaan om te kiezen voor meerdere mogelijkheden voor de Huismus als nestlocatie, bijvoorbeeld: ingemetselde nestkasten. Of kun je direct onder de goot nestkasten ophangen met een geschikte ingang? We kennen een voorbeeld uit Tilburg waar ze direct onder de goot in een nestkast broeden.

MONIERDAKPAN . FOTO, VOGELBESCHERMING

Piet van Iersel

ErvenPlus in Breda

Vooraf

ErvenPlus is een gezamenlijk project van de gemeente Breda, de provincie Noord-Brabant, Brabants Landschap, Orbis en de West Brabantse Vogelwerkgroep. Het doel is het vergroten van de biodiversiteit op het erf. Het geld wordt beschikbaar gesteld door de gemeente Breda en dit bedrag wordt door de provincie verdubbeld. Voor Breda was 20.000 euro beschikbaar.

Uilengroep

Afgelopen maanden zijn door de leden van onze uilengroep binnen hun eigen regio de aangemelde adressen bezocht. Zo hebben Raymond van Breemen, Jan Broekman, Piet Hendriks, Peter Brabander, Frans Jacobs, Frans Snijder en ondergetekende 24 adressen bezocht. Voorafgaand waren we natuurlijk goed geïnformeerd door Marco Renes van Brabants Landschap. We hebben aan de keukentafel gesprekken gevoerd met de deelnemers en de mogelijkheden doorgenomen aan de hand van een uitgebreide catalogus. Helaas of gelukkig waren er meer aanmeldingen dan dat er budget was. Dan telt dat wie het eerst komt het eerst aan de beurt is.

Maatregelen

In het najaar zullen alle maatregelen (kasten en beplanting) geleverd worden. De deelnemers moeten dan zelf alles planten en ophangen. Vandaar dat ze ruim van te voren geïnformeerd worden. De beplanting wordt verzorgd door Orbis en de nestkasten door het Vogelrevalidatiecentrum Zundert.

BORDJE DAT ALLE DEELNEMERS ONTVANGEN

Overzicht van de te nemen maatregelen:

Torenavalkkasten	3
Zwaluwnesten	25
Vleermuiskasten	24
Huismussenhotels	6 (per kast 6 nesten)
Steenuilenkast	1
Spreeuwenkasten	20
Halfopen nestkasten	48
Kleinbladige lindebomen	9
Koningslinde	8
Walnoot	6
Zomereik	3
Appelbomen	42
Perenbomen	16
Kersenbomen	18
Pruimenbomen	21
Hagen	388 (meter)
Voedselveldjes	780 (m ²)

BOOMGAARD FOTO, JAN BENOIST

Tot slot

Dit jaar is ook voor het eerst een digitale navraag gedaan bij de eigenaren naar de resultaten van de genomen maatregelen. Maar daarover later meer.

Jan Benoist

Nestkasten op de Rith

Vooraf

Bij het controleren van de uilenkasten in ons gebied de Rith hoorden Frans Snijder en ondergetekende regelmatig Bonte Vliegenvangers zingen. In onze herinnering waren dat er in voorgaande jaren minder. Zou er verband zijn met de vele mezenkastjes die op de Rith zijn opgehangen? Daarbij vroeg ik mij af of al die mezenkastjes wel gebruikt worden. Op sommige plekken hangen er wel erg veel. Een klein onderzoekje waard.

Mezenkastjes

Ons lid Marinel van Walsum heeft geregeld dat de gemeente Breda 150 mezenkastjes ter beschikking stelde voor de Rith en Effen in het kader van de processierupsenbestrijding. De kasten zijn door veel bewoners zelf opgehangen. Op 19 februari kwam onze wethouder Paul de Beer hoogstpersoonlijk een nestkast ophangen.

FOTO: MARINEL VAN WALSUM

Mastdreef

Aan de Mastdreef wonen Jan en Eric en zij hebben 20 nestkastjes opgehangen in hun eigen bosje langs de Turfvaart. Het bosje is ongeveer 200 meter lang en 30 meter breed. (0,6 hectare) Met die in de tuin erbij hangen er 29 nestkasten: 20 van de gemeente en 9 eigen kasten.

Langst de Mastdreef hangen in de eikenbomen 10 nestkasten op ongeveer 20 meter afstand van elkaar.

De rest hangt in de tuin en in het bosje. Op vrijdagmiddag 19 juni hebben Jan en ondergetekende (ook Jan) samen alle nestkasten gecontroleerd.

Resultaat

Het resultaat mag er zijn:

10 kasten: uitgevlogen Kool- of Pimpelmezen.

2 kasten: bezet met een vers nest van Kool- of Pimpelmees.

1 kast: bezet met grote jonge Pimpelmezen.

1 kast: met enkele dode jongen.

1 kast: met nest van uitgevlogen Bonte Vliegenvanger.

De gebruikte nestkastjes hebben we meteen schoongemaakt en de andere weer snel dichtgedaan.

RECHTS BOVEN HET NESTJE VAN DE UITGEVLOGEN BONTE VLEIENVANGERS. FOTO: JAN VAN DER LEE

Voorzichtige conclusie

De nestkastjes worden wel degelijk gebruikt en ook door Bonte Vliegenvangers. Zij hebben blijkbaar baat bij de vele nestkasten die beschikbaar zijn. Of de processierupsenbestrijding er wel bij vaart is nog de vraag. Maar al die mezen moeten wel eten. In mei en juni kwamen elke ochtend en begin avond zwermen Kauwen op de eiken op de Rith af, echt bizar: honderden tegelijk die zich tegoed deden aan de rupsen.

Met dank aan Jan en Marinel.

Jan Benoist

Twee knobbelzwanen met halsband in de Zonzeel

Op 11 januari 2020 zag ik op een akker aan de Zonzeelseweg te Hooge Zwaluwe een grote groep Knobbelzwanen. Met de verrekijker ontdekte ik daarin ook zes Wilde Zwanen, waarvan vier juveniel; vier Kleine Zwanen; en twee Knobbelzwanen met een halsband, genummerd 8UA8 en 2UC3.

Ik heb ze natuurlijk eerst via Whatsapp aan de leden van de West Brabantse Vogelwerkgroep gemeld en de nummers daarna via www.vogeltrekstation.nl doorgegeven.

Via @nioo.knaw.nl is mijn melding ook weer doorgestuurd. Het duurde lang voor ik een reactie kreeg. Maar op 15 mei 2020 kwam er een (re)mail uit Frankrijk: Thank you for the resighting of Mute Swan and sorry for the long time response. My colleague ringed 2UC3 (metal ring TY5826) the 3 october 2018 in northern of France; and 8UA8 (metal ring TY5688) the 13 october 2015 in northern of France.

Best regards, Parc naturel régional des Caps et Marais d'Opale, www.parc-opale.fr

Meerdere leden van de Vogelwerkgroep zijn gaan kijken en hebben de zwanen gezien. Leuk toch, om nu net iets meer van de zwanen te weten. De gegevens zijn tevens op de Franstalige ganzensite ingevoerd.

Kees van Keulen

KNOBBELZWANEN FOTO, KEES VAN KEULEN

Het moet niet gekker worden!

Ik heb al eens eerder een verhaaltje geschreven over onze belevenissen tijdens de periodieke steenuilen-inventarisaties. Velen van ons zijn in hun vogelactiviteiten met name bezig met de vogels, en dat is ook vrij logisch.

Ik schreef als eens over een hele mooie Vlaamse schuur, een oude boerderij, een wat rommelig erf en onze inschatting dat daar wel eens een uil kon zitten. En jawel hoor, in die mooie Vlaamse schuur hangt een kerkuilenkast (die stond niet op ons lijstje) waarin een koppeltje Kerkuilen een vaste woonplaats heeft gevonden. De schuur staat vol met spullen en er liggen tientallen, zo niet honderden uilenballen op de vloer. Een bestofte fiets, een oude kar, een antieke eg, een ouderwetse tv, veel ladders, stapels kranten, veel balen stro, geen mens weet wat daar allemaal staat in die vrij donkere schuur. Het stof hangt in mooie goudgrijze draden van en tegen de eeuwenoude spanten. Wij spreken de eigenaar van al dit moois regelmatig op ons uilenrondje. Voor de kerkuilenkast komt iemand anders, dus wij bemoeien ons er niet al te veel mee en genieten er tot op heden alleen maar van. Toch kon ik het niet laten onlangs te vragen of de uilenkast wel eens schoon werd gemaakt. Neen, zij de gastheer, dat werd niet gedaan. Ik vertelde hem dat de uilen dan wel eens met hun kop tegen het plafond zouden kunnen zitten, want ze wonen er al jaren, begrepen wij, en hadden ook geregeld jongen. Ik vertelde hem dat wij onlangs ergens een kerkuilenkast hadden schoongemaakt (stond ook niet op ons lijstje) waar we wel veertig centimeter afval uit hadden gehaald. We troffen een dikke laag donkere drek, heel veel uilenballen, meerdere eieren en eischalen en zelfs een skeletje en schedeltje. Maar ook uilenkasten-afval kan mooi zijn, ik heb er zelfs een stilleven van gemaakt.

Het kwam op enig moment zo uit, want daar moet je altijd het juiste moment voor kiezen, dat wij hem vroegen of hij het goed zou vinden dat wij zijn kerkuilenkast eens zouden schoonmaken. Zijn reactie was niet afwijzend en dat was al best bijzonder, wetend hoe gereserveerd deze zeer aimabele man kan zijn.

Maar "wat doen jullie dan met het afval" vroeg hij. Nemen jullie dan een vuilniszak mee? Wat hij hier vroeg drong in eerste instantie niet zo goed tot me door en ik bleef serieus met hem in gesprek. Toen realiseerde ik me dat hij zich zorgen maakte over al dat afval dat dan uit die uilenkast zou kunnen komen. Het kon toch niet de bedoeling zijn dat wij dat in die schuur (die dus boordevol staat met van alles en nog wat en waar in geen jaren een bezem doorheen was gehaald) zouden achterlaten. Neen, wij moesten dat afval dan toch echt in een vuilniszak mee naar huis nemen! We hebben het verder nog over van alles en nog wat gehad totdat het donker begon te worden. Tegen zonsondergang reden we terug naar huis, we keken elkaar aan en onze glimlach zei:

"Het moet niet gekker worden!"

Antoinette van der Wildt

De Sijs, *Spinus spinus*

FOTO, T. BAREND

In het Amsterdams dialect is een 'sijssie' een algemene aanduiding voor een vogel. Een afgeleide is het scheldwoord 'sijssieslijmer' voor meeprater. In het Woordenboek der Nederlandse Taal wordt 'sijssieslijmer' genoemd als een samenstelling van sijsje en lijmer; iemand die lijmt; wat verwijst naar het vangen van vogels. In 1582 werd die praktijk als volgt omschreven: *In de bomen moet men dunnen lijmstokjes leggen, en een vogelkooitje opstellen waarin een Sijsje moet zitten die andere Sijsjes lokt, die als ze komen kijken in de lijm vast komen zitten'. Een sijssieslijmer is dus letterlijk iemand die met lijmstokken Sijsjes vangt. Het werd een scheldwoord voor een meeprater, een kruiperig iemand, een slijmbal.*

De naam

De naam Sijs is een verbastering uit Slavische en Germaanse talen, waar in de Middeleeuwen dit vogeltje werd aangeduid als *čič*, *czyż*, *čič sisik*, *zise* of *zeise*. Woorden die de zang nabootsen. Streeknamen zijn Elzen- en Bloemsijssje, Syske(Fr).

Kenmerken

De Sijs, *Carduelis spinus*, behoort tot de familie van de zangvogels, de vinkachtigen. De Sijs is een kleine, slanke, donker gestreepte vink met een totale lengte van 11 centimeter en een gewicht van 11-15 gram. Hij heeft een groengeel verenkleed en een gele stuit. Het mannetje heeft een zwarte kruin en keelvlak. De vrouwtjes en jongen zijn wat valer grijs gestreept en ze hebben geen zwart op de kop. Maar wel altijd wat groen en geel in het kleed. Ze zijn te onderscheiden van de Europese Kanarie, *Serinus*

serinus, door onder andere de gele vlekken aan de basis van de zwarte staart. Die staart is gevorkt. De snavel en poten zijn donker, de buik is vuilwit. De Sijs is weinig schuw en vaak goed te zien, bijvoorbeeld als hij ondersteboven aan elzenproppen hangt.

De zang is een aanhoudend hoog gekwetter, met de roep "toe-lie". In het voorjaar hoor je de zang die bestaat uit lange strofen, afgewisseld met een langgerekte rasptoon "tsjirrrrr" op het eind. Hij heeft een vleermuisachtige zangvlucht. Groepjes vliegende Sijzen roepen steeds naar elkaar. Het klinkt hoog en zacht "sjillie of diluu". Een groepje in de lucht dansende Sijzen maakt een onrustige indruk. De vlucht is kortgolvend. De Sijs is een dagtrekker.

Voedsel

Sijzen eten vooral zaden. De snavel is aangepast aan het voedsel waarvan de vogel leeft. Die snavel is spits, kegelvormig en relatief lang, bij uitstek geschikt om zaden uit sparappels, elzenproppen en in berkenkatjes te peuteren. De snavel is echter niet sterk genoeg om zaden uit gesloten kegels te peuteren en er ook niet aan aangepast zoals de snavel van de Kruisbek, *Loxia curvirostra*. Sijzen foerageren vaak in groepen in boomtoppen van naaldbomen, zwarte elzen, berken en wilgen; ze hangen dan acrobatisch aan dunne twijgen. Ook zaden van lariks, distel en kruiden eten ze graag. In de winter zitten Sijzen ook wel op de grond om het verwaaide zaad van elzen op te pikken. Ze foerageren dan vaak samen met Barmsijzen, *Acanthis flammea*, en Putters, *Carduelis carduelis*. Anders dan bij vinken worden de jongen vooral gevoerd met zaden, die opgebraakt worden, maar ook wel met wat insecten.

Voorkomen

De Sijs is standvogel in delen van Midden-Europa, Ierland en Groot-Brittannië, zomergast in het noorden en oosten van Europa en wintergast in onze omgeving. Hij heeft een enorm verspreidingsgebied tot in West-Azië, China en Japan. De wereldpopulatie bestaat uit zo'n 31.9 tot 72 miljoen vogels. De trend van de wereldpopulatie is echter negatief met een afname van 3,5 procent per jaar. Sijzen zijn zowel bos- als poldervogels. In polders vind je ze in de herfst en winter vooral in elzensingels waar ze zich vaak samen met Putters, tegoed doen aan de elzenzaden. Om in het bos Sijzen te zien kun je het best larikspcelen opzoeken. Daar stropen ze vaak de kegeltjes af op zoek naar zaden. In de winter kunnen ze vaak in grote groepen verschijnen in tuinen en op andere plekken waar vogels worden gevoerd. De eerste groep van elf trekkende Sijzen werd in 2019 gezien op 25 september.

Verspreiding

De Sijs is bij ons een trekvogel. Elders maken ze seizoensgebonden reizen met een duidelijk verschil tussen broedgebieden en winterkwartieren. Buiten het broedseizoen zijn ze in feite nomadisch; ze worden gedwongen verder te trekken bij afnemende voedselvoorraden. Ze kunnen in sommige jaren tamelijk algemeen zijn in Nederland.

Als broedvogel zijn ze zeldzaam en kunnen ze het jaar daarop weer vrijwel volledig ontbreken. De Nederlandse broedpopulatie bestaat de laatste jaren maar uit 300-500 vogels. In de winter trekken wel 100.000-300.000 vogels hierheen. De aantallen overwinteraars verschillen sterk van winter tot winter. In de trektijd en winter hebben we in ons land voornamelijk te maken met Noord- en Oost-Europese vogels, die dan in heel het land te vinden zijn. Bovendien zijn ze erg mobiel en verkassen ze wanneer voedselbronnen uitgeput raken. De voorjaartrek begint in februari en loopt tot in april. Tijdens de voorjaartrek worden het eerst de open landbouwgebieden verlaten. In de bossen op de zandgronden blijven uiteindelijk kleine aantallen achter die tot broeden kunnen komen. De doortrekkende groepjes kunnen nog zitten te kwelen terwijl hun broedende soortgenoten al op eieren zitten.

PAARTJE SIJZ, FOTO M.MIES

Broedvogel

Het Europese broedgebied omvat delen van Fenno-Scandiavië en Midden- en Oost-Europa. De Sijz is ook een broedvogel van Ierland en Groot-Brittannië. Hij is als broedvogel een echte naaldbosbewoner. Broedende Sijzen weten zich buitengewoon goed aan de aandacht van vogelaars te onttrekken. De aanwezigheid van late, zingende doortrekkers maakt het vaststellen van broedvogels extra moeilijk. Bij ons zijn de belangrijkste broedgebieden de bossen van de Veluwe en Drenthe. De vestiging als jaarlijkse broedvogel in ons land dateert uit de jaren zeventig. Voor West-Brabant werd in 2007 het aantal broedvogels geschat op 10-130 paar. Zowel Koller (1888), Albarda (1897) en Snouckaert (1908) vermelden al de Sijz als broedvogel in Noord-Brabant. Het eerste met zekerheid vastgestelde broedgeval in Noord-Brabant komt uit Mierlo (1898). Hier werd een nest gevonden met 4 eieren in een dennenboom.

Het nestje is een open kom en wordt door het vrouwtje en mannetje samen gebouwd. Het bestaat uit grasjes, worteltjes, mos, korstmossen, haartjes en distelpluis. Het aantal broedende Sijzen lijkt afhankelijk te zijn van de zaadsetting in de naaldbomen. Ze nestelen hoog in de naaldbomen aan het einde van een tak. Het vrouwtje legt drie tot zes lichtblauwe, bruingestippelde eieren. Ze worden alleen door haar bebroed. Het mannetje voert dan het vrouwtje op het nest. Na elf tot dertien dagen komen de eieren uit. De jongen worden door beide ouders gevoerd. Na ongeveer dezelfde periode vliegen de jongen uit.

Soms zelfs voordat de sneeuw geheel is verdwenen. Er kan dan een vervolgletsel worden grootgebracht. Meestal brengen Sijzen jaarlijks maar één broedsel groot. Ze broeden soms in kolonieverband tot zo'n twintig paartjes.

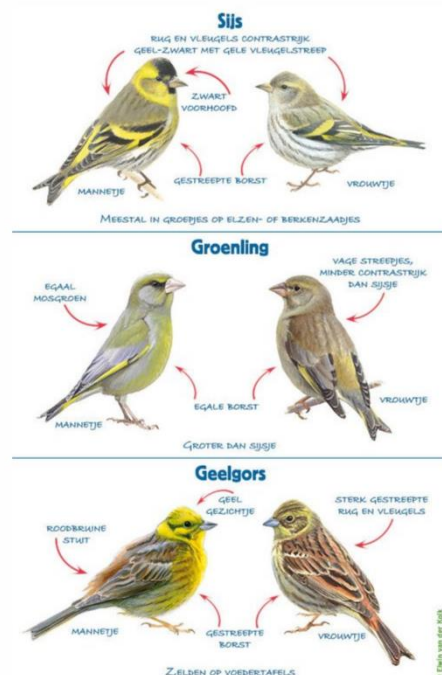
Kooivogel

De meeste Europese kooivogels werden eeuwenlang in eigen streek in het wild gevangen. Sijzen waren met Putter en Goudvink geliefde 'krukvogels'. Met een draad van een à twee meter zaten ze vast aan een korte stok met een 'krukje' of dwarshoutje om op te zitten. Overvloedig aanwezig in de burgerinterieurs van de negentiende eeuw waren sierkooien van metaal met koepelvormige tralietorentjes. De vogels dronken en aten uit porseleinen of kristallen bakjes en schaaltes. De vogelkooien behoorden tot het eerbiedwaardige meubilair. Met vogels in voliëres kon men genieten van de natuur en ze monterden het leven van bejaarden in rustoorden wat op. Naast de duizenden hobbyisten met een voliëre bezat ruim een kwart van de Nederlandse gezinnen in 1974 een of meer huisvogels. Door een strengere wetgeving (1936) belandden de inheemse vogels op de lijst van verboden kooivogels, op enkele uitzonderingen na, zoals Sijs, Putter en Vink. Later kwam er ook een lijst van de bedreigde vogels uit verre landen. Vanaf 2002 is het helaas weer mogelijk gekweekte inheemse vogels te houden, mits voorzien van een vaste gesloten naadloze voetring. Dit geldt onder andere voor de Kerkuil en de Sijs.

Hans van der Sanden

Literatuur

Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
SOVON 1987 Atlas van de Nederlandse vogels
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002 Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000
Avifauna van Noord-Brabant, van Erve 1967
Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen 2007 Atlas van de West-Brabantse broedvogels, NPN media, Breda

Fenologie 2020: de Boerenzwaluw

De voorjaarstrek

Een aantal vogels trekt voor het broedseizoen vanuit het zuiden naar ons land of nog noordelijker en komt dan in sommige gevallen over ons land heen.

De daglengte in het voorjaar stimuleert bij vogels de hypofyse. Die scheidt bepaalde hormonen af waardoor de trekconditie bij de vogels ontstaat.

In de jaarkalender van een soort neemt de voorjaarstrek een vaste plaats in. Welke prikkel brengt een vogel ertoe om te vertrekken? Opvallend is de datum vastheid. Vooral bij de voorjaarstrek zijn de verschillen van jaar op jaar gering. Hoe slagen vogels er in op tijd aan te komen?. Voor een Boerenzwaluw is dat maart-april. Het ene jaar is de maand maart koud en januari zacht en soms is het tegenovergesteld. De temperatuur geeft de vogel dus weinig houvast en speelt waarschijnlijk maar een kleine rol. In het voorjaar geldt wel: hoe hoger de temperatuur hoe meer trek. Afhankelijk van de soort arriveren de meeste trekvogels bij warm weer iets eerder. Of worden ze dan eerder opgemerkt door vogelaars? Het is dan immers aantrekkelijker om eropuit te trekken. Een ander puntje, vanuit vogelaarsperspectief gezien, is de zichtbaarheid van de vogels. Hoe harder de wind, bij wind mee, hoe hoger de vogels vliegen.

Vragen

Welke hulpmiddelen gebruiken vogels? Waarschijnlijk de zon. Vogels reageren vooral op de daglengte. Dit is een betrouwbare kalender. Maar hoe slagen Boerenzwaluwen in Afrika erin om op tijd te vertrekken uit hun overwinteringsgebieden bij een daglengte die maar weinig verschil vertoont?

Hoe weten vogels waar ze naar toe gaan en waar ze zich bevinden? Een deel zal gebaseerd zijn op herkenning, zoals het verloop van de kustlijn en de loop van rivieren. Dit geldt echter niet voor alle vogels. Want jonge vogels van sommige soorten maken de voorjaars- en najaarsreis alleen, zonder hulp van oudere, ervaren vogels zoals bijvoorbeeld bij de Koekoek het geval is. De meeste vogelsoorten vormen in de trektijd echter groepen. De Boerenzwaluwen luiden bij ons, samen met de Fitis en Gekraagde Roodstaart, met de terugkeer uit Afrika, de lente in. Enkele Boerenzwaluwen overwinteren overigens in Zuid-Spanje.

De zwaluwen zijn dagtrekkers en verzamelen al vliegend hun voedsel. Andere vogels zijn nachttrekkers. Tijdens de voorjaarstrek hebben vogels haast om hun broedgebied te bereiken. Als ze als eerste het broedgebied bereiken hebben ze de keus uit de beste broedterritoria en voedselgebieden.

De Boerenzwaluw en de weersomstandigheden

Boerenzwaluwen keren vanaf eind maart terug. De eerste Boerenzwaluw werd dit jaar gezien op 21 maart. De gemiddelde aankomstdatum van de eerste tien Boerenzwaluwen was dit jaar 24 maart. De hoofdmacht arriveert later maar tegen eind april hebben ze allemaal hun doel bereikt. Op dezelfde plaats kunnen er enkele weken liggen tussen de aankomst van de eerste en de laatste vogels. Hoe verliep de terugkeer van de Boerenzwaluw dit jaar en had de temperatuur veel invloed?

Maart was met een gemiddelde temperatuur van 6,8 graden Celsius tegen normaal 6,2 graden Celsius vrij zacht. Maart was echter kouder dan de zachte februari met gemiddeld 7,2 graden Celsius. De eerste dagen van maart waren wisselvallig en nat met regelmatig veel wind. Na 15 maart veranderde het weerbeeld met af en toe nog veel wind, maar grotendeels droog met temperaturen boven normaal. Vanaf 21 maart volgden koude zonovergoten dagen met een schrale oostenwind. In april was het met de gemiddelde temperatuur van 11,1 graden Celsius zeer warm. Het langjarig gemiddelde is 9,2 graden Celsius. De eerste dagen van april hadden we te maken met een krachtige noordwestelijke stroming met een maximum temperatuur van rond de 10 graden Celsius. Vanaf 4 april werd de stroming zuidelijker waardoor warme lucht werd aangevoerd met veel zon. 6 April was de eerste dag met een temperatuur van boven de 20 graden Celsius. Het bleef zonnig en droog, plaatselijk werd het zomers warm. Tweede Paasdag kregen we te maken met een meer noordelijke stroming en werd het kouder. Van 16 april tot en met 23 april waaide er een hardnekkige oost- tot noordoostenwind met veel zon en zonder regen. Na 24 april draaide de wind en werd het minder warm. De laatste dagen van april veranderde het weer door storingen die gepaard gingen met bewolking en regen.

BOERENZWALUW FOTO RIA LAMBREGTS

Onderzoek, inventarisaties, verslagen

	Vroegste waarneming	Vroegste waarneming				Gem.aankomst datum
Gedeeltelijk	Avifauna Brabant.	Archief of 't Hupke	1	2	3	
Lepelaar *	16-02-60	<i>03-01-13</i>	19-2-2020	28-2-2020	29-2-2020	
Zomertaling	06-03-61	<i>23-02-90</i>	13-3-2020	14-3-2020	14-3-2020	15-3-2020
Wespendief	08-04-61	<i>30-03-80</i>	3-5-2020	3-5-2020	3-5-2020	9-5-2020
Grauwe kiekendief	<i>05-04-64</i>	06-04-06	18-4-2020	19-4-2020	20-4-2020	7 waarnemingen
Visarend	17-03-63	<i>31-01-12</i>	28-3-2020	1-4-2020	5-4-2020	9-4-2020
Boomvalk	24-03-44	<i>08-03-81</i>	10-4-2020	10-4-2020	13-4-2020	16-4-2020
Kwartel	<i>26-03-64</i>	16-04-85	14-4-2020	23-4-2020	26-4-2020	2-5-2020
Kleine plevier	18-03-50	<i>16-02-20</i>	16-2-2020	21-2-2020	11-3-2020	13-3-2020
Grutto (1)	13-02-55	<i>11-1-2020</i>	11-1-2020	3-2-2020	8-2-2020	
Zwarte ruiter	28-02-65	<i>13-01-18</i>	25-1-2020	14-3-2020	14-3-2020	14-3-2020
Groenpootruiter	07-04-66	<i>4-1-2019</i>	3-4-2020	5-4-2020	7-4-2020	8-4-2020
Bosruiter	22-04-53	<i>24-03-18</i>	6-4-2020	14-4-2020	14-4-2020	15-4-2020
Visdief	08-04-60	<i>13-03-83</i>	7-4-2020	8-4-2020	9-4-2020	10-4-2020
Zwarte stern	<i>07-04-60</i>	10-04-89	10-4-2020	13-4-2020	13-4-2020	17-4-2020
Zomertortel	18-04-64	<i>07-04-90</i>	26-4-2020	2-5-2020	3-5-2020	13-5-2020
Koekoek	09-04-66	<i>19-03-90</i>	10-4-2020	10-4-2020	10-4-2020	11-4-2020
Gierzwaluw	15-04-57	<i>01-04-10</i>	9-4-2020	10-4-2020	10-4-2020	15-4-2020
Oeverzwaluw	02-04-66	<i>02-03-12</i>	19-3-2020	22-3-2020	23-3-2020	22-3-2020
Boerenzwaluw	02-03-60	<i>18-02-07</i>	21-3-2020	22-3-2020	22-3-2020	24-3-2020
Huiszwaluw	06-04-51	<i>17-03-20</i>	17-3-2020	22-3-2020	26-3-2020	31-3-2020
Boompieper	23-03-59	<i>10-03-07</i>	2-4-2020	3-4-2020	3-4-2020	4-4-2020
Nachtegaal	11-04-52	<i>05-04-83</i>	7-4-2020	8-4-2020	8-4-2020	9-4-2020
Blauwborst	08-03-59	<i>02-03-10</i>	4-3-2020	16-3-2020	16-3-2020	15-3-2020
Gekraagde roodstaart	29-03-57	<i>05-03-07</i>	4-4-2020	5-4-2020	6-4-2020	6-4-2020
Paap	<i>11-03-62</i>	14-03-20	14-3-2020	25-3-2020	6-4-2020	8-4-2020
Roodborsttapuit *	18-01-59	<i>02-01-04</i>	2-1-2020	3-1-2020	4-1-2020	
Tapuit	05-04-66	<i>04-03-17</i>	13-3-2020	19-3-2020	25-3-2020	28-3-2020
Beflijster	29-03-96	<i>06-03-15</i>	25-3-2020	3-4-2020	4-4-2020	4-4-2020
Sprinkhaanzanger	09-04-64	<i>16-03-17</i>	8-4-2020	8-4-2020	9-4-2020	9-4-2020
Snor	04-04-61	<i>28-03-12</i>	8-4-2020	8-4-2020	9-4-2020	10-4-2020
Rietzanger	05-04-57	<i>19-03-12</i>	19-3-2020	24-3-2020	25-3-2020	27-3-2020
Bosrietzanger	25-04-45	<i>09-04-05</i>	26-4-2020	30-4-2020	4-5-2020	4-5-2020
Kleine karekiet	<i>09-04-55</i>	<i>01-04-17</i>	5-4-2020	8-4-2020	8-4-2020	11-4-2020
Spotvogel	<i>06-04-43</i>	10-04-90	30-4-2020	2-5-2020	3-5-2020	4-5-2020
Braamsluiper	07-04-63	<i>6-4-2019</i>	14-4-2020	15-4-2020	16-4-2020	19-4-2020
Grasmus	07-04-60	<i>26-03-86</i>	7-4-2020	7-4-2020	8-4-2020	10-4-2020
Tuinfluit	16-04-52	<i>03-04-86</i>	13-4-2020	15-4-2020	16-4-2020	16-4-2020
Fluiter	20-04-63	<i>11-04-82</i>	19-4-2020	19-4-2020	21-4-2020	6 waarnemingen
Tijftjaf **	17-02-61	<i>1-1-2019</i>	5-1-2020	6-1-2020	11-1-2020	
Fitis	19-03-59	<i>08-03-98</i>	21-3-2020	23-3-2020	24-3-2020	25-3-2020
Grauwe vliegenvanger	<i>11-04-48</i>	14-04-07	25-4-2020	27-4-2020	29-4-2020	3-5-2020
Bonte vliegenvanger	06-04-63	<i>02-04-90</i>	6-4-2020	7-4-2020	7-4-2020	8-4-2020
Wielewaal	15-04-61	<i>12-04-81</i>	19-4-2020	22-4-2020	25-4-2020	28-4-2020

Toelichting op tabel:

-1.- Vroegste waarnemingsdatum Avifauna van Brabant (Erven 1967).

-2.- Vroegste waarnemingsdatum uit archief of Hupke van de West Brabantse Vogelwerkgroep.

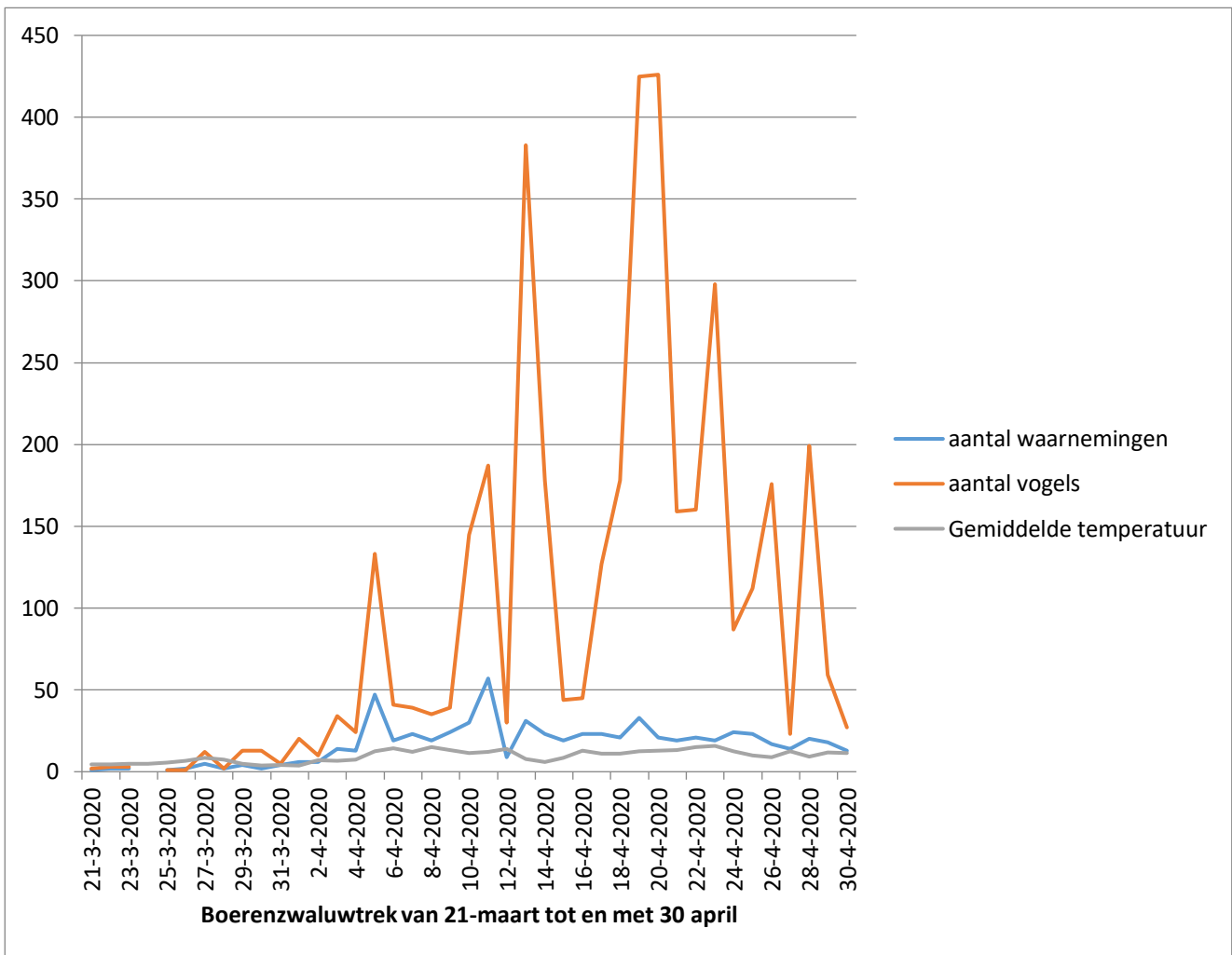
Cursief opgenomen data = is vroegste waarneming

(1) Van de Grutto kunnen de hele vroege data, of winterwaarnemingen, betrekking hebben op de ondersoort islandica.

(*) Van deze soort zijn vele winterwaarnemingen bekend.

(**) Van deze soort zijn winterwaarnemingen bekend uit zachte winters.

Aanvullingen blijven welkom.

De waarnemers en de waarnemingen

Vooral in het begin wordt er door waarnemers gelet op: wie de eerste Boerenzwaluwen ziet. De aandacht voor het waarnemen van iemands eerste Boerenzwaluw blijkt rond 14 april te verslappen. Het aantal waarnemingen blijft dan tot eind april bijna gelijk. Opvallend is dat er op 12 april (Eerste Paasdag) slechts negen waarnemingen zijn gedaan. Veel waarnemers blijven dan, al of niet door de familie gedwongen, thuis. Op de zondagen en op Tweede Paasdag werden er veel Boerenzwaluwen gemeld terwijl het aantal waarnemingen niet veel groter is dan op de andere dagen. Waarschijnlijk zijn dan trektellers actief. Zij tellen dan de waarnemingen van hun teldag op en geven de totalen door op waarneming.nl. Overigens blijkt uit de gegevens dat er dagelijks vogelaars op stap zijn. Zou dit een corona-effect zijn of zijn er steeds meer gepensioneerd die er dagelijks op uit kunnen trekken? Vanaf 15 april blijft het aantal dagelijkse waarnemingen vrijwel constant en worden er overal Boerenzwaluwen waargenomen. Een groot deel van de Boerenzwaluwen heeft eind april de broedplaatsen bereikt. Dit terwijl pas begin of half juni alle paren eieren hebben.

FOTO RIA LAMBREGTS

Hans van der Sanden

Ooievaar slachtoffer van vislijn

Op 17 juli meldde Annemarie Brosens van het Vogelrevalidatiecentrum in Zundert dat er een gewonde Ooievaar uit Breda was binnengebracht, met visdraad om de poten. De jonge Ooievaar was afkomstig van het nest (op een paal) op de Hartel, gelegen in Breda aan de rand van de Lage Vuchtpolder. De vogel zat vast met visdraad op het nest waar hij nog in gezelschap was van een ander overgebleven broer of zus (oorspronkelijk waren er drie jongen op dit nest). Hoe de vislijn op het nest is gekomen is niet duidelijk. Hij kan zijn aangevoerd met prooi of met nestmateriaal. De brandweer werd gewaarschuwd en rukte uit met een ladderwagen om het jong te bevrijden uit zijn benarde positie. De dierenambulance Breda heeft de Ooievaar na zijn bevrijding naar Zundert gebracht. Helaas was de verwonding zo ernstig dat ze de vogel hebben moeten laten inslapen. In het zomernummer van 't Hupke (2020) werd al aandacht besteed aan wat rondslingerde vislijnen in de natuur voor leed kunnen veroorzaken. Het overgebleven jong is succesvol uitgevlogen.

Bronnen:

't Hupke Nr. 181 zomer 2010 blz.9 Aalscholver vindt dood door vislijn.

Raymond van Breemen

OUDERPAAR HARTEL FOTO RAYMOND VAN BREEMEN

FOTO MARLOES LEIJTEN

Natuurproject Noordrand-midden, deelgebied Weimeren Fase 1

Na deze zomer zal een aanvang worden gemaakt met een groot natuurproject ten noorden van Prinsenbeek en Etten-Leur. Dit is een project van waterschap De Brabantse Delta, Staatsbosbeheer en de provincie Noord-Brabant. Het deelgebied Weimeren, gelegen tegen de Mark en ten westen van de snelweg A16 is het eerste project dat wordt aangepakt, waarbij herstel van waterhuishouding en natuur centraal staan.

Weimeren wordt in fases uitgevoerd. Om het oostelijk deel van het gebied gaat het in de eerste fase, dat is volledig in eigendom van Staatsbosbeheer. Weimeren is zo'n tweehonderd hectare groot en bestaat vooral uit grasland met hier en daar een bosje. Die bosjes zijn laagveenbosjes die ontstonden op verlande petgaten.

Weimeren is onderdeel van het Natuurnetwerk Brabant en een officiële 'natte natuurparel'. Juist daarom is het belangrijk dat er meer biodiversiteit ontstaat in het gebied. Een grote voorwaarde hiervoor is de verbetering van de waterhuishouding. Daarom verdwijnt een groot deel van de sloten die er nu liggen.

ROERDOMP FOTO, K. SUNDERMAN

Martin van Leest

De Huiszwaluw in Breda in 2020

FOTO R JANSSENS

De populatie van de Huiszwaluw (*Delichon urbicum*) in de bebouwde kom van Breda is weer toegenomen!!

Op 23 juli heb ik de succesvolle huiszwaluwnesten geteld en beoordeeld, samen met Piet van Iersel, Ineke Buynsters en Merel Roks. De broedlocaties bevinden zich in het noorden van Breda, in de wijk de Hoge Vucht, omgeving Victor Hortastraat, Cornelis Florisstraat, en in Wisselaar, omgeving Kaprijkestraat.

Jaar	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Succesnesten	4	21	32	34	36 +1?	39+3?	36+2?	38+1?	50	57+2?

Dit seizoen was er dus weer sprake van een toename van zeker zeven nesten! Ondanks het feit dat vorig jaar de toename groter was is dit resultaat toch zeer bemoedigend. Vooral in de Joseph Poelaertstraat, de Lodewijk Roelandtstraat en de Pieter Densstraat troffen we enkele nieuwe nesten aan. In totaal waren hier 28 nesten. Er zijn hierbij herstelde nesten van vorig jaar. Dat was goed te zien aan een andere, wat donkerder kleikleur.

De Zelzatestraat scoort ook altijd nog hoog, nu met zelfs 16 nesten; ook dit jaar was daar aan de oostzijde maar één 'overgeschilderd nest' bezet.

Bijzonder was dat in de Leon van Heilstraat (3) en in de Oosterzelestraat (1) weer nesten aanwezig waren. Op dezelfde plaats als 47 jaar geleden in 1973, de eerste vestiging. In de Oosterzelestraat nestelden ze al vanaf het begin van de tellingen in 1970! Hier waren ze in 1985 verdwenen. Zouden de Huiszwaluwen de oude geschikte locaties weer gaan herbevolken? Actie van onze kant is nu nodig, want diverse geschikte daklijsten worden gerenoveerd met trespaplaten zonder dwarsbalken. Die zijn niet geschikt voor nestelende, met klei bouwende Huiszwaluwen. Het mooiste zou zijn als de huidige daklijsten blijven of worden vervangen door nieuwe houten, weer witte daklijsten.

In het buitengebied was in de omgeving van de Rietdijk nog maar 1 nest; nabij de Asterdhoeve geen meer. Deze locatie is geheel gerenoveerd.

Huiszwaluwtilen

De huiszwaluwtil in de Waterdonken laat nog steeds geen positief resultaat zien terwijl de zwaluwen toch in de nabijheid nestelen (Teteringen). Ook de til bij de Waterzuivering Nieuwveer leverde geen positief resultaat op. Wel is hier geprobeerd om de zwaluwen te lokken met geluid, maar helaas.

In de silo van Waterzuivering Nieuwveer waren weer in het geheel geen nesten van Huiszwaluwen aanwezig, wel enkele boerenzwaluwnesten, zij het minder dan vorig jaar.

Samenvatting

De cijfers voor heel Breda waren in 2015: 43 nesten en 2?, in 2016: 42 nesten en 3?, zelfs 64 met Nieuwveer erbij, in 2017: 56 nesten +3?, in 2018: 40+2?, in 2019: 52 nesten en 1? En in 2020: 58+2?.

In 2020 is er dus in de stad Breda weer een toename. Zo aan de rand van de Lage Vuchtpolder is hier nog steeds een goede voedselsituatie en is er altijd wel klei voor het nest aanwezig in de steeds vochtiger wordende polder, zelfs in deze droge tijden dankzij het vernattingsplan de 'Waterakkers'. Vandaar misschien de blijvende toename van de laatste jaren.

Landelijk zien we ook een stabilisatie van de huiszwaluwenstand ten opzichte van de jaren negentig. Plaatselijk kan dit enorm variëren vanwege verslechterde omstandigheden.

We houden u op de hoogte.

Willem Veenhuizen

LANGRES FRANKRIJK 2020, FOTO MARTIN VAN LEEST

Laurie Rijdsdijk

Laurie ken ik als een enthousiaste en leergierige vogelaar. Tijdens de cursus kwamen we elkaar tegen en daarna bij het MUS-project. Ook heeft zij zich aangemeld als teller van slachtoffers bij de windmolens in Etten-Leur. Ze heeft zeker zin om zich nog verder voor de vereniging in te zetten.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Tijdens een mooie wandeling, op zoek naar vogels, kan ik alles om me heen helemaal vergeten. Puur genieten van buiten zijn. Dat ik zo geniet van het vogelen ontdekte ik pas toen ik in 2014 voor mijn studie een stage ging doen in Australië. Ik was in mijn studie biologie vooral geïnteresseerd in klimaatecologie, en in Australië kon ik onderzoek gaan doen op dat vlak met het Ornaatelfje in de hoofdrol. Daarvoor moest ik vooraf wat ervaring opdoen met het gebruik van een verrekijker, en zo vond ik voor het eerst de Vogelwerkgroep. In de Vierde Bergboezem ging ik een paar keer mee met vogeltellingen en ontdekte ik hoe prachtig en divers vogels zijn. Fascinerend.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

Via de Vogelwerkgroep ervoer ik dus voor het eerst hoe mooi het vogelen is. Na mijn stage in Australië was ik definitief verkocht en wilde ik ook meer leren van de vogels in Nederland. Toen ben ik bij de Vogelwerkgroep een cursus gaan doen. En hopelijk kan ik volgend jaar nog meer leren met de cursus Vogelzang.

Waarom ben je lid geworden?

Met de cursus Van kijken naar waarnemen ben ik lid geworden van de Vogelwerkgroep. Al snel ontdekte ik dat de Vogelwerkgroep zeer goed werk doet qua monitoring en bescherming, en het is natuurlijk mooi om daar in je eigen regio aan bij te kunnen dragen.

Wat is je mooiste vogelervaring?

Dat was de keer dat ik de Tawny frogmouths (Australische uilnachtswaluw) vond. Van medestudenten hoorde ik dat ze in de tuinen waren gezien de dag ervoor, dus de hele dag tijdens mijn veldwerk scande ik alle bomen op deze goed gecamoufleerde vogels. En ja! Midden op een grote kruising

in het park zat een familie hoog in de bomen. Prachtige vogels met een prachtig verenpak dat nauwelijks te onderscheiden was van de structuur van de eucalyptusbomen.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Beware! Swooping magpie in the area.

Een waarschuwing die je regelmatig tegenkwam in Australië. De Australian Magpies vielen in het broedseizoen vaak voorbijgangers aan, vooral fietsers. Regelmatig kwamen medestudenten met bloedende wonden aan.

Wat is je lievelingsvogel?

Dat is lastig, en eerlijk gezegd heb ik daar nog nooit zo over nagedacht. Het mooiste aan vogels vind ik hoe ze een verhaal kunnen vertellen over evolutie en de waarde/kwaliteit van een gebied. Maar natuurlijk geniet ik gewoon van het geluid van Gierzwaluwen, en ook kan ik uren kijken naar Lepelaars die druk aan het foerageren zijn.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Eigenlijk ben ik nog maar een beginnend vogelaar, en probeer ik vooral veel te leren en naar buiten te gaan op zoek naar vogels. Liefst met mijn camera, om ze dan mooi vast te leggen en anderen te laten zien hoe mooi de natuur is.

Sinds dit jaar ben ik begonnen met het MUS-project, dit doe ik in mijn woonplaats. En ik doe daar sinds dit jaar ook watervogeltellingen voor Sovon. Naast bijdragen aan vogeltellingen en lekker buiten zijn, wil ik mij in de toekomst graag nog wat meer inhoudelijk bezig houden met vogels. Naar de manier waarop ben ik nog zoekende.

Wat is het mooiste vogelland?

Door mijn interesse in evolutie van vogels zijn eilanden natuurlijk ultieme bestemmingen. Australië is prachtig qua vogels, maar vorig jaar ben ik in Madagaskar geweest en dat is tot op heden toch wel mijn favoriet. Zoveel unieke landschappen en bijbehorende vogels zoals de Koerol, Sikkelvanga, Langstaartgrondscharrelaar of Schlegel's Asity.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

In de regio ga ik graag regelmatig naar de Pannenhoef en Kelsdonk. De Biesbosch bezoek ik ook graag.

SCHLEGEL'S ASITY

Ineke Buijnsters

De Reten

De Reten is een klein heidegebied tussen Achtmaal en Schijf ten westen van Zundert, in beheer bij Natuurmonumenten.

Ligging en bereikbaarheid

De Reten grenst aan De Moeren en de Buissche Heide, en is te bereiken via de N638 tussen Klein Zundert en Rucphen. Parkeren kan bij herberg In den Anker, of cafe-restaurant de Moerse Bossen langs de N638. Je kunt ook parkeren bij Het Pannehuske, Roosendaalsebaan 4 Achtmaal

Volg de gele wandeling door de Moeren, en je komt vanzelf bij De Reten.

Beschrijving

Het is een restant van een groter heidegebied dat rond 1920 is ontgonnen. Het gebied bestaat uit graslanden en akkers met enkele kleine heidevelden.

Je kunt het gebied niet in, maar het pad loopt er langs en geeft een prima mogelijkheid om e.e.a. te overzien. Het heidegebied is in 2008/2009 ingericht om het te verbinden met de heidegebieden van landgoed De Moeren en de Oude Buissche Heide. Daarbij zijn vennen gegraven en is een gedeelte van de toplaag verwijderd. Door het open karakter van het natuurgebied kunnen diersoorten als levendbarende hagedis, heideblauwtje en nachtzwaluw zich hier vestigen.

De openheid zorgt voor een mooie afwisseling met de oude bosgebieden op De Moeren, hierdoor is er ook een verscheidenheid aan vogelsoorten te vinden.

Er wordt ook nu nog gewerkt om de heide een betere kans te geven, de heide wordt overwoekerd door grassen. Dat neemt niet weg dat er vele bloeiende planten te bewonderen zijn, met bijbehorende vlinders (rupsen)

Mogelijkheden

Er zijn verschillende wandelroutes te volgen, tussen 5 en 12 kilometer lang. Logisch is om een bezoek aan De Reten te combineren met De Moeren, Buissche Heide, of de Lange Maten.

[De Reten wandeling](#)

De Reten en Zoekse Loop N51.4858 E4.6013

- <https://www.gpswalking.nl/wandeling/425/achtmaal-buissche-heide-moeren-reten/trackmap>

Wat is er te zien en te horen?

Tijdens ons bezoek (31 juli 2020): Middelste Bonte specht, Grote Bonte specht, juveniele Roodborsttapuiten, Putters, Groenling, Roodborst, Holenduif, Houtduif, Koolmees, Pimpelmees, Nijlgans, Z[warte Kraai, Boomklever, Boomkruiper, Witte Kwikstaart.

Zie verder op waarneming.nl, zoeken onder De Moeren, De Reten wordt niet apart vermeld.

Wilma Rasink

Weidevogels

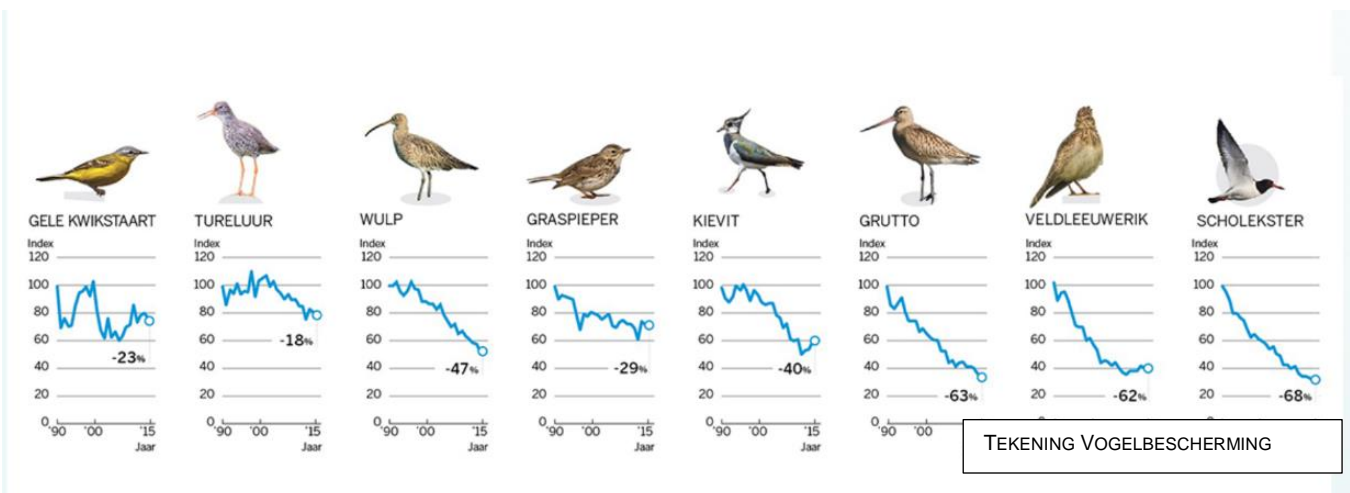
Een weide is volgens het woordenboek een stuk grasland bestemd om door vee te worden begraasd. Wereldwijd nemen graslanden zo'n 70 procent van het landbouwareaal in beslag. Nederland bestond eind twintigste eeuw nog voor 30 procent uit boerengrasland. Nergens verwierf het begrip 'weidevogels' meer status dan in ons land. Ter verduidelijking: weidevogels met hun overwegend lange snavels eten géén gras zoals ganzen, eenden en zwanen. Het menu van weidevogels, van jong tot oud, bestaat uit insecten en hun larven, spinnen, slakjes en regenwormen.

Onder weidevogels groepeert men de steltlopers die in weiden en natte hooilanden voor nageslacht zorgen. De meeste zijn soorten die zich vanuit oorspronkelijke open landschappen (kwelders, hoogvenen, grazige oeverstroken, overstromingsvlakten en toendra's) hebben aangepast aan kunstmatige landschappen. Deze kolonisering gebeurde zowel uit noodzaak (boeren bezetten de open natuurruimten) als uit opportunisme (moerasbossen maakten plaats voor natte laaggelegen bemeste graslanden). Dit bood de weidevogels meer comfort en voedsel dan hun oorspronkelijk broedgebied. Op de grazige boerengronden vormden ze een gemeenschap waarvan de kern bestond uit Kieviten, *Vanellus vanellus*, Grutto's, *Limosa limosa*, Tureluurs, *Tringa totanus*, en Kemphanen, *Philomachus pugnax*. Aangevuld met randgevallen zoals de Watersnip, *Gallinago gallinago*, Wulp, *Numenius arquata* en Scholekster, *Haematopus ostralegus*. Kievit en Grutto kwamen mogelijk al in de bronstijd voor op de primaire wei- en hooilandjes. Het is echter waarschijnlijker dat het Hollandse weidevogelfenomeen pas na de Middeleeuwse inpolderingen ontstond. Herman Albara schetste in 1866 in zijn vogellijst van Friesland een ruw beeld van de toenmalige weidevogelstand. Hij sprak over ontelbare broedende Kieviten, Grutto's, Tureluurs en Kemphanen. Ze broedden allemaal in de hele provincie, behalve op de hooggelegen landbouwgronden.

J. Ritzema kende de Grutto in 1879 als broedvogel van vochtige weiden en hooilanden. Volgens Jac.P. Thijsse kwamen er begin twintigste eeuw meer Tureluurs voor dan Grutto's. Er bestaan echter te weinig bronnen voor goede populatiecijfers uit die tijd. Zeker is dat door menselijke activiteiten de verhoudingen behoorlijk zijn verschoven. De grootste aantallen weidevogels leven in de zogenaamde 'veenweiden', drassige, boomloze poldergraslanden. Weidevogels maken onlosmakelijk deel uit van dit cultureel erfgoed. Nergens in Europa nestelden in de tweede helft van de twintigste eeuw zoveel Grutto's (70-90 procent van het geschatte wereldbestand), Kieviten en Tureluurs bij elkaar.

Maar de natte en kleurrijke hooilanden werden bedreigd door schaalvergroting en mechanisatie. Al in 1925 kregen vogelbeschermers in de gaten dat de methodes om de landbouwoogsten zo hoog mogelijk op te voeren schadelijk waren voor de weidevogels. Maar zolang het boerenbedrijf niet massaal over zware machines en technieken beschikte om graslanden te egaliseren en droog te maken, was er voor de weidevogels nog niets zorgwekkend aan de hand. Dat veranderde rond 1960, toen de gruttopopulatie vermoedelijk op zijn hoogst was. De weidevogels raakten in de knel door de diepere ontwatering, 'onkruidverdelging', inzaaien van de voordeligste grassen, ruilverkavelingen, meer vee en meer mest en vroeger maaien. Door de gemoderniseerde landbouw verdwenen het voedselaanbod en de nestgelegenheid en daalde de overlevingskans voor de jongen. De sterfte onder Grutto's en andere weidevogels wordt niet meer gecompenseerd door de jaarlijkse aanwas van jonge vogels. Predatie door vos, kat, egel, kraai, roofvogels, reiger en Ooievaar zijn moeilijk te voorkomen en zullen niet de echte bedreiging zijn voor de weidevogels. De belangrijkste negatieve ontwikkeling voor deze vogels is de vernietiging van de voor weidevogels gunstige leefgebieden. De toekomst van de weidevogels is een voortdurende zorg voor Vogelbescherming. Net zoals we de knotwilg en een dorpsgezicht willen behouden, moeten we ook de cultuurgebonden weidevogel-gemeenschap voor ons land proberen te behouden. Zodat ieder ervan kan blijven genieten. Vergeet dan niet je waarnemingen door te geven.

Hans van der Sanden

Waarnemingen

5	Geoorde Fuut	10-7-2020	Breda	Emerput	Raymond van Breemen
1	Koereiger	11-7-2020	Breda	Lage Vuchtpolder	Marlies Leemans
6	Kleine Zilverreiger	22-6-2020	Altena	Noordwaard - Polder de Zalm	Cobi van Wijngaarden
1	Purperreiger	30-7-2020	Baarle-Nassau	Merkske - De Broskens	Ronald Buynsters
1	Zwarte Ooievaar	13-6-2020	Breda	Haagse Beemdenbos	Kees van der Krift
11	Ooievaar	23-7-2020	Breda	Vuiloverslag Korebrits	Raymond van Breemen
1	Rode Ibis	2-5-2020	Breda	Rooskensdonk	Cees Huijben
150	Lepelaar	18-6-2020	Altena	Noordwaard - Galeiwaard	Jan Boers
1	Roodhalsgans	12-6-2020	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ria Lambregts
1	Casarca	18-7-2020	Steenbergen	Dinteloord - Driebroederspolder	Hans Goossens
2	Smient	3-5-2020	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ria Lambregts
1	Krooneend	16-5-2020	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oost water	Leo Nagelkerke
1	Tafeleend	29-5-2020	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Harry van Vugt
1	Buffelkopeend	26-7-2020	Drimmelen	Spaarbekken Petrusplaat	Richard de Jonckheere
1	Nonnetje	25-7-2020	Altena	Noordwaard - Polder Mug.w	Joost Simons
1	Middelste Zaagbek	16-5-2020	Moerdijk	Klundert - Gorzen Tonnekreek	Adri Clements
1	Wespendief	29-5-2020	Alphen-Chaam	Chaam - Het Broek	Jan Vermeulen
1	Zwarte Wouw	30-5-2020	Breda	Nieuweveer	Ronald Buynsters
1	Rode Wouw	27-5-2020	Zundert	Veldekensberg e.o.	Jan Benoist
2	Zeearend	3-7-2020	Bergen op Zoom	Markiezaat - Spuitkop e.o.	Ronald Buynsters
1	Vale Gier	30-5-2020	Steenbergen	Polders van Nieuw-Vosmeer	Rutger van Ouwkerk
2	Blauwe Kiekendief	17-6-2020	Breda	Overa	Joop van Riet
2	Visarend	24-7-2020	Altena	Noordwaard - Polder de Zalm	Raymond van Breemen
1	Boomvalk	16-5-2020	Drimmelen	Terheijden - Binnenpolder	Ineke Buijnsters
1	Slechtvalk	26-5-2020	Alphen-Chaam	Chaam - Kalishoek	Martin Hemmer
2	Patrijs	5-5-2020	Breda	Bavelseberg	Marlies Leemans
1	Porseleinhoen	1-5-2020	Woensdrecht	Noordpolder van Ossendrecht	Cobi van Wijngaarden
2	Steltkluut	30-5-2020	Woensdrecht	Noordpolder van Ossendrecht	Rutger van Ouwkerk
1	Zilverplevier	5-5-2020	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Jan Vermeulen
6	Temmincks Strandl	6-5-2020	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Jan Vermeulen
1	Gestreepte Strandl	26-7-2020	Altena	Noordwaard - Polder Mug.w	Richard de Jonckheere
1	Krombekstrandloper	25-7-2020	Altena	Noordwaard - Polder Mug.w	Joost Simons
30	Bosruiter	5-5-2020	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Jan Vermeulen
1	Dwergmeeuw	1-7-2020	Moerdijk	Willemstad - gorzen Hollandsch	Adri Clements
30	Witwangstern	11-5-2020	Altena	Noordwaard - Keizersguldenw	Harry van Vugt
1	Zomertortel	10-5-2020	Zundert	Wernhout - Maalbergen e.o.	Martin van Leest
2	Halsbandparkiet	26-5-2020	Breda	Haagse Beemden - Landgoed	Mascha Castelijns
2	Nachtzwaluw	22-7-2020	Breda	Mastbosch	Bas Gerrits
2	Bijeneter	31-5-2020	Baarle-Nassau	Merkske - De Broskens	Marjo Lips
1	Kleine Bonte Specht	11-7-2020	Breda	Haagse Beemdenbos	Kees Wijnen
1	Orpheusspotvogel	15-5-2020	Breda	Galder - Galdersche Heide	Leo Nagelkerke
1	Roodmus	23-7-2020	Altena	Brabantse Biesbosch - Oostkil	Harry van Vugt
1	Appelvink	2-5-2020	Breda	't Hout	Hans Goossens

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Polen	Jan Benoist	polen@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fisscher	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Watervogels	Harry van Vugt	watervogels@westbrabantsevwg.nl	4° Bergboezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Weidevogels	Vacant	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Harry Janssen	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl	Excursies	Martin van Leest	excursies@westbrabantsevwg.nl

Grauwe Klauwier ♂

Zwartkop ♀

Baardman ♂

Orpheus Spotvogel

Rietgors ♂

